

06 (217)
У

110

ПРОСВѢТА

ТАВА
Цѣна 10 кр.

Рѣкъ 1888.
Книжочка II

Водъ 1869 р. выдала Просвѣта отсѣ книжки :

I. Книжки для народа.

Всѣ бракующіе числа розпроданы.

21. Катехизмъ о. Селецкого 3000 экс.	15	кр.
23. Ластовка	10	"
24. Жите честного чоловіка, 5000 экс.	10	"
25. XII пѣсней о св. Николаю, П. выд. 8000 экс.	5	"
26. Якъ ярмаркувать Тарасъ, П. выд. 5000 экс.	6	"
27. Добре роби, добре буде, 8000 экс.	7	"
28. Мотыль, читанка для руского народу, 5000 экс.	10	"
29. Старый Ефремъ, Н. Устияновича, 8000 экс.	10	"
30. Що насъ губить, Ст. Качалы, III. выд.	12	"
32. Росказы про небо и землю, 10,000 экс.	12	"
33. 34. Росказы про силы природы. Ч. I. и II. по .	10	"
35. Вексель и лихва наша бѣда. В. Барвѣньского 8000 экс.	12	"
36. Оповѣданє о житю св. Бориса и Глѣба, 10.000 экс.	10	"
37. Жите Т. Шевченка, Ом. Огоновского, 10 000 экс.	14	"
38. Повѣтки для дѣтей, Ом. Огоновского, 10,000 экс.	15	"
39. Що то таке провизорія? А. Гладилевича, 10000 экс.	8	"
40. Сестра. Оповѣданє М. Вовчка. 6000 экс.	5	"
41. Байки Павла Свого, П. выданє 4000 экс.	12	"
42. Трийцять лѣтъ тверевости, В. Барвѣньского, 5000 экс.	20	"
43. У пропасть дорога ховзка, 4000 экс.	18	"
44. Вѣнокъ, 5000 экс.	8	"
45. Нива, 5000 экс.	10	"
46. Пастка, 5000 экс.	14	"
47. О управѣ рослинъ господарскихъ, И. Б. 2000 экс.	20	"
48. Про жите, В. Т. 4000 экс.	8	"
49. Зоря, 5000 экс.	12	"
52. Исторія Руси Ч. II., И. Нечуя 3000 экс.	13	"
54. О користномъ вѣжиткованю неужитковъ 2000	10	"
55. На досвѣткахъ, А. Переписи 2000	12	"
59. Паша душа въ господарствѣ, I. Барвѣньского	25	"
60. Веснянка, читаночка для малыхъ и отарыхъ,	15	"
61. Де-що про здоровье, написавъ В. III.	10	"
64. Ленъ и конопль, И. Н.* 2000 экс.	14	"
65. Мертвецкій великдень. Повѣсть Григорія Квѣтки	8	"
66. Рогата худоба, I. Барвѣньского 3000 экс.	35	"
67. Жите св.великомучен. и дѣкаря Пантелеймона, Ом. Ог.	10	"
Помбѣ власнаСмайльса. Часть I.	15	"
Розмовы въ Добровѣльскій читальни. I. Про грошѣ	12	"
Книжки про жите и дѣяльність Волод. Барвѣньского	28	"
Жите Америки, розказавъ К. С. въ-пѣдъ Белза	12	"
Жите о товариствахъ нап. К. Антоновичъ.	30	"
Живий? Оповѣданє гр. Льва Толстого	8	"
Житє, I. Барвѣньского.	10	"
Житє. Написавъ В. Тыровичъ	8	"
Житє великій грошѣ. Написавъ Бар.	10	"
Житє и Кальнишевскій	7	"
Житє Барвѣньского	16	"
Житє въ-пѣдъ Белза	8	"
Житє Глодзѣньскій	30	"

Г А В А.

Образокъ зъ житя пѣкарпатекого народа.

НАПИСАВЪ

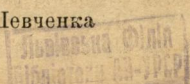
ИВАНЪ ФРАНКО.

Накладомъ тов. „Просвѣта“.

У ЛЬВОВѢ, 1888.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка

пѣдъ зарядомъ К. Беднарского.

80к.

Львівська Філія
Одніозонний АМ-100

~~139 dp~~

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ II- 34 214

8881
I
F-123
Φ

I.

Батько хотѣвъ ему лишити село, и при своихъ способностяхъ певно бувъ бы сего добивъ ся, коли бъ бувъ не такъ дуже любивъ свое потомство. Але що любивъ Гаву безъ памяти, то й не зъумѣвъ удержати належной мѣры въ своѣй захланности. Кусавъ, якъ то кажуть, бѣльше, нѣжъ мѡгъ проковтнути. Ну, и подавивъ ся, и лишивъ Гаву безъ крейцаря.

Вмираючи, сю одну тѣлько давъ ему науку:

— Гаво, коли тобѣ въ житю трафить ся дещо доброго, хочъ бы й що найменше, все кажи: хвала Богу, на початокъ и се добре!

Гавѣ було дванадцять лѣтъ, коли батько его вѣдъ-умеръ. Выроставъ вѡнъ у селѣ, по цѣлыхъ дняхъ гуляючи зъ своими ровесниками — сѣльскими хлопятами, волочивъ ся по хатахъ або для играшки руками ловивъ раки въ потоцѣ. Ще дитиною проявлявъ вѡнъ надзвычайну цѣкавѡсть, проворнѡсть и хитрѡсть и знавъ про хлопське жите-буте далеко бѣльше и докладнѣйше, нѣжъ десятеро хлопськихъ дѣтей въ его вѣцѣ.

По смерти батька взяла Гаву пѡдъ свою опѣку якась далека своячка, тѣтка чи стрыйна, що жила въ Дрогобичи. Була то стара жидѡвка, проста перекупка, що зъ свого нужденного зарѡбку удержувала пятеро власныхъ дрѡбныхъ дѣтей. Крѡмъ нихъ були вже у неи

три дорослі сьны, що жили на своїмъ хлѣбу, робили самі на себе и не думали навѣтъ допомагати матери.

Опѣкунка вѣдала Гаву „до терміну“ до шевця, але Гавѣ не сподобало ся те ремесло. Бо коли заразъ на другій день по его вступленю оденъ челядникъ, посылаючи его до шинку по горѣвку, замѣсць грошей на „квартирку“ давъ ему въ потылицю, то Гава, оголомшеный такимъ дивогляднымъ завдаткомъ нагадавъ собѣ мимоволѣ послѣдній заповѣтъ свого батька и голосно крикнувъ: „Хвала Богу, на початокъ и се добре!“ Той „дотепъ“ такъ подобавъ ся всѣмъ челядникамъ, працюющимъ въ варстатѣ, що вѣдъ того дня що хвилѣ то оденъ то другій робивъ Гавѣ „добрый початокъ“ то пѣстукомъ, то потягачемъ, то шиломъ, то копытомъ. Тыждень проживъ Гава середъ такои муки, але довше бѣдный хлопчина не выдержавъ: утѣкъ вѣдъ майстра и зъ слѣзми просивъ свою опѣкунку, щобъ не давала его бѣльше до ремесла.

— Я и безъ того зароблю собѣ на хлѣбъ! — гордо запевнювавъ вѣнъ.

— Якъ же ты, дурнику, заробишь, не вмѣючи нѣякого ремесла? — пытала тѣтка.

— А щожъ то я гої, чи що, — скрикнувъ Гава, — щобъ я й безъ ремесла не зѣумѣвъ жити?

Сей замѣтъ бувъ мѣткій и переконавъ Гавину опѣкунку. Вона дала Гавѣ повну волю робити що хоче, а толькo зъ горы заявила ему, що довше якъ тыждень задармо не може его годувати. Досыть, що дасть ему задармо спати въ своїй хатѣ.

— Тыждень за дармо! — радѣсно скрикнувъ Гава. — Значить, те, що я за сей тыждень зароблю, буде моє! Хвала Богу, на початокъ и се добре!

II.

Гава нагадавъ собі своє сѣльске житє на улиці, въ потоцѣ, середь полѣ, въ лѣсѣ зъ сѣльскими хлопчами, те житє свободне, повне забавъ, свѣжого повѣтря и руху. Але теперь єму було не до забавъ. Въ тихъ споминахъ хотѣвъ вѣнь найти щось таке, що бы теперь можна було вызискати. И найшовъ.

Проходячи що рана по ринку, завсѣгды видѣвъ бабу, що сидѣла коло великого коша повного живыхъ раковъ и продавала ихъ на копы або й на штуки. Нагадавъ собі, якъ то справно вѣнь колись умѣвъ ловити оті самі водянї сотворѣня, и заразы метнувъ ся розпытувати жидѣвъ, де и по чому можна бы продавати раки. Але що пытавъ про таку „трефну“ рѣчь, то жида не то що нѣчого єму не сказали, а ще й закричали єго. Та Гава тымъ не знеохотивъ ся. Пѣшовъ просто до тої жѣнки, що продавала раки. То була жѣнка мельника зъ Вороблевичъ; єи чоловѣкъ ловивъ тї раки въ тамошнѣмъ великѣмъ ставѣ, але въ Дрогобичи продажъ ишла такъ добре, що звичайно годѣ було настарчити на всѣхъ покупцѣвъ. Стара дуже радо пристала на те, щобъ купувати раки вѣдь Гавы, кѣлько ихъ буде мати, и обѣщала єму платити по 10 кр. за копу, хочъ сама за ту саму копу брала по 15, а часомъ и по 20 крейцарѣвъ. Та Гава радъ бувъ и тому. Не гаючи часу, вѣнь ушивъ собі довгїй и вузкій мѣшокъ зъ мотузкомъ черезъ плечѣ, и на другїй день рано, захопивши за пазуху добру байдицю хлѣба, поплентавъ ся за мѣсто шукати мѣсця, де водились раки. Але въ рѣцѣ, що тече коло Дрогобича, було ихъ мало — гибли вѣдь нафтового фузлю, що стѣкавъ зъ фабрикъ у рѣку и затроювавъ єи воду.

Отъ и пошовъ вѣнь горѣ водою, поки не наско-
чивъ на потѣчокъ, що плывъ вѣдь села Дерижичъ по-
середъ сѣножателей, по при дубовый лѣсъ Тептюжъ. По-
тѣчокъ бувъ невеличкій, але що плывъ звѣльна, то й
богато въ нѣмъ було крутыхъ закотелѣвинъ, глубокихъ
и тихихъ виркѣвъ. Береги єго майже безъ перервы об-
рослі були лозиною та вѣльшиною, що понадвисала
надъ саму воду и полоскала въ нѣй своє корѣне. Гава
ажъ въ долонѣ сплеснувъ зъ радости.

— Отъ мѣсце, разъ мѣсце! Якъ навмысне для
ракѣвъ сотворене! — скрикнувъ.

И справдѣ, досыть було разъ уважно глянути на
дно потока, щобъ переконати ся, що ракѣвъ въ нѣмъ
тьма тьменна. Сусѣдні селяне ракѣвъ не ѣли, то й пло-
дились вони собѣ супокѣйно. Гава мало що на землю
не кинувъ ся, та не цѣлувавъ тыхъ благословенныхъ
берегѣвъ, котрі вважавъ уже якъ свою власнѣсть.

Заразъ поскидавъ зъ себе все шмате и навѣть со-
рочку, звязавъ усе въ купу и сховавъ за корчикъ, пе-
ревѣсивъ мѣшокъ черезъ плечѣ и полѣзъ въ воду. По-
маленьку, за порядкомъ, лишь злегка постогнуючи, по-
чавъ встромлювати руку въ рачачі пещеры, и мало що
не зъ каждой вытягавъ величезного рака, що надармо
рознимавъ щипцѣ, кивавъ довгими вусами и вытрѣщу-
вавъ свои глупі очі, немовъ дивуючись, що се за но-
вый порядокъ наставъ у потоцѣ, де вѣдь вѣку-правѣку
нѣхто не робивъ нѣякои кривды рачачѣй породѣ.

Не минуло й години, а Гава мавъ уже цѣлу копу
здоровенныхъ ракѣвъ въ торбѣ. Ще година, и мѣшокъ
бувъ уже такій повный и тяжкій, що мотузокъ почавъ
вѣдати ся єму въ тѣло. Гава почувъ голодъ и втому.
Вода зѣссала єго, продрогъ, а ще й трава „рѣзючка“,

що росла здовжъ берегѣвъ, не въ однѣмъ мѣсци порѣзала єму до крови голе тѣло.

— Е, досыть на нинѣ! сказавъ самъ до себе, и вернувъ ся до своєї одежѣ, тягнуци за собою по водѣ мѣшокъ зъ раками.

— Богу дякувати,—гукторивъ далѣ, одягаючи ся и цокочучи зубами, — на початокъ се зовсѣмъ не зле. Рахуючи копу лишъ по 10 крѣйцарѣвъ, то я за нинѣшну здобычь дѣстану бѣльше якъ 20 кр., а се може менѣ выстарчити на прожитокъ на цѣлый тыждень! Е, добре йде! — крикнувъ Гава, и почавъ пѣдскакувати на однѣй нозѣ надъ потокомъ, не знати, чи зъ радости, чи щобы огрѣти ся по довгѣй купели. А вѣдтакъ выломавъ суковату палицю, почепивъ на єи кѣнци мѣшокъ зъ раками, и взявши палицю на плечѣ пѣшовъ до Дрогобича, доѣдаючи дорогою той кусникъ сухого хлѣба, що дала єму тѣтка на весь нинѣшний день.

До мѣста було зовсѣмъ не близько, що найменше пѣвъ милѣ, а для Гавы, що намерзъ ся въ водѣ, примлѣвъ троха зъ голоду и ще й двигавъ мѣшокъ на плечехъ, була се таки дуже далека дорога. Ледво пѣзнымъ вечеромъ доплѣвъ ся до нужденной хатины своєї опѣкунки. Зъ разу вѣнъ боявъ ся, щобъ єго раки въ мѣшку безъ воды не поздыхали; и черезъ усю дорогу прислухувавъ ся до ихъ тихого шелепотаня въ мѣшку. Але переконавши ся, що шелепотанє те не втихає, набравъ надѣѣ. А все таки, коли прийшовъ до дому и высыпавъ свою добычь въ цебрикъ зъ свѣжою водою, переконавъ ся на свою велику грызоту, що майже пѣвъ копы було неживыхъ. Мало хибло, щобъ Гава не розплакавъ ся по такѣй стратѣ. Перевертаючи ся зъ боку на бѣкъ на своѣй твердѣй постели, вѣнъ помимо тяжкой втомы довго сєи noci не мѣгъ заснути, а все думавъ.

8
якъ бы то ему на будуще такъ зробити, щобъ анъ оденъ ракъ у него не здохъ по дорозѣ. Але самому годѣ було що путне придумати, то й заснувъ Гава зъ тою постановою, щобъ таки завтра розпытати про сю справу у тои старои мельнички, котрої вѣнъ мавъ до-старчувати раковъ.

III.

Въ великої пригодѣ стали Гавѣ тї раки, та не на довго. Селяне, котрыхъ сѣножати прилягали до того потока, стрѣчаючи его мало не що дня въ водѣ, зъ разу не звертали на него нѣякои уваги, але додививши ся, що се жидокъ и що ловить раки, и знаючи, що жида раковъ не їдять, домѣркували ся, що певне вѣнъ ловить ихъ на продажъ, и заказали ему ловити въ ихъ потоцѣ. Гава зъ разу думавъ, що се жартъ, — та бо люде почали сварити. Вѣнъ ще попробувавъ кѣлька разѣвъ ходити крадькома, але коли разъ селяне спѣймали его, набили, раки вѣдобрали, ще й зъ одежѣ хотѣли обдерти, то Гава переконавъ ся, що заробѣткови его прийшовъ конецъ.

Та не досыть того, — на ринку появили ся теперь небезпечнї супѣрцѣ, що швидко попсували увесь торгъ. Селяне, бачучи, що за тыхъ брыдкихъ и погорджуваныхъ раковъ можуть бути не кепскї грошѣ, кинулись самї ловити ихъ и посылали день-денно цѣли оравы своихъ дѣтей на потѣкъ. Що день вивозили на торгъ цѣли мѣшки раковъ, такъ що швидко раки стали зовсѣмъ нѣ-по-чому. Але такъ само швидко й потѣкъ зовсѣмъ опустѣвъ и въ нѣмъ лишивъ ся тѣлько дробязокъ, зовсѣмъ для торгу не придалый.

Горко плакавъ Гава, не такъ вѣдь побоѣвъ, якъ задля того першого въ своѣмъ житю розчарованя. Проклинавъ селянъ, проймавъ ся ненавистю до нихъ, але заразомъ почувавъ, що противъ силы нѣчого не порадить. Другого такого потока близько не було, тай до чого-бъ вѣнъ єму придавъ ся? Оставалось тѣлько одно — шукати якого небудь другого зарѣбку.

— Чого се ты такъ волочишь ся безъ усякого дѣла, Гаво? — запытавъ єго разъ старый Фавель.

— А щожъ маю робити? — вѣдказавъ Гава.

— Не маєшь що робити? здивувавъ ся Фавель. — То зле, коли не маєшь що робити. Жидъ усе повиненъ мати що робити.

Гава розповѣвъ єму про своє горе зъ раками.

— Дурень ты, Гаво, — сказавъ на те Фавель. — Не жидѣвська то рѣчь трэфнѣй раки ловити.

— Але грошѣ за нихъ не трэфнѣй, — вѣдповѣвъ Гава. — Я проживъ за нихъ бѣльше якъ два мѣсяцѣ, и ще встигъ наскладати цѣлѣй два ринскѣй.

— Цѣлѣй два ринскѣй! — скрикнувъ Фавель. — Е, то ты богачъ! Слухай, Гаво, — сказавъ вѣнъ по-мовчавши хвилю, — ходи зѣ мною по селахъ на зарѣботки!

— Якѣжь у васъ зарѣботки?

— Не знаєшь, якѣ у мене зарѣботки? „Щѣтины, кожушины, волосины“ — отъ що я купую. И ты будешъ зѣ мною до спѣлки. Прийдемо въ село, ты вѣзьмешъ одну половину, я другу; ты будешъ купувати для себе, я для себе.

— Ны, а якъ накупимо, що тодѣ?

— Я тебе навчу, що тодѣ робити, кому и якъ продавати.

— Е, а може се кепскѣй гешефтѣ?

— Не бѣйся, дурню! Старый Фавель на зле тобѣ не нарядить и обдурювати тебе не буде. Виджу, що ты хочь малый, але хлопакъ справный, то й гадаю собѣ, що лѣпше-жь тобѣ заробити що небудь, нѣжь ту по мѣстѣ безъ дѣла шляти ся. Ходи!

— А скажѣть напередь, кѣлько вы можете отакъ на тыждень заробити?

— Якъ часомъ, Гава. Можна заробити ринського, а можна й десять. не рахуючи стравы.

Гавиній очи заблыщали дикимъ огнемъ, коли почувъ, що можна за тыждень заробити й десять ринськихъ. Тажь то страшенный грошъ! Нерѣшучѣсть его вѣдъ разу пропала.

— Добре, — сказавъ, — поѣду зъ вами. Коли вырушимо?

— Завтра.

— Добре, поѣду завтра. Тѣлько знаете що, ребѣ Фавель? Вѣ недѣлю мы мусимо бути зновъ ту.

— Я звичайно вертаю вѣ пятницу, а иномѣ буваю вѣ мѣстѣ й по два разы до тыжня.

— И черезъ понедѣлокъ мы мусимо оставати ся вѣ мѣстѣ.

— А то чому?

— Тому, що я придумавъ ту ще оденъ гешефтъ.

— Онъ я-а а-къ! — протяжно сказавъ Фавель и обкинувъ Гаву пильнымъ поглядомъ, чудуючись его непосидючѣй запопадливости.

IV.

Весь тыждень ходивъ Гава зъ Фавлемъ по селахъ, выкрикаяючи по поѣдѣ вѣкнами хатъ: „щѣтины, кожу-

пины, волосины!“ Грубымъ костюмъ боронивъ ся вѣдъ сѣльскихъ собакъ, торгувавъ ся зъ людьми якъ старый, привычный до того торговецъ, и зависливымъ окомъ поглядавъ на селянськихъ дѣтей, що свобѣдно гуляли по вѣльнѣмъ просторѣ. Пора була робуча, торги йшли мляво, и оба вони зъ дуже невеличкою здобычею вернули до Дрогобича въ пятницу вечеромъ. Свинську шерсть занѣсъ Гава до щѣткаря и продавъ добре, а решту товару купивъ у него самъ Фавель. Весь тыждневый заробѣтокъ, по вѣдрахованю харчѣвъ, не давъ навѣтъ и ринського. Гава скрививъ ся.

— Не бѣй ся, дурню! — сказавъ Фавель. — Чого-жь ты хочешъ? Теперъ лѣто, въ полѣ работа, а нашъ торгъ тѣлько зимою красный. Зимою хлопъ свинѣ рѣже, тодѣ й шерсти у него досыть, а инѣдѣ й шкурку зъ кунѣцѣ, борсука або заяця такъ за нѣ-за-що купити вѣдася — отъ тобѣ й гешеть!

Але Гава вже не слухавъ. Се все було для него „колись то буде“, а вѣнъ дбавъ про те, що теперъ є. На другій день, хочъ то бувъ сабашъ, вѣнъ пѣшовъ до патычкариѣ (фабрики сѣрникѣвъ) и купивъ гуртомъ за цѣлого ринського сѣрникѣвъ, а особѣно сѣрниковыхъ корѣбочѣкъ. Не пытаючи що свято и що онѣкунка пѣднѣла сварку, вѣнъ заразы узявъ ся укладувати сѣрники въ коробки, и укладавъ ихъ по своему, мѣркуючи й рахуючи, такъ що надъ вечѣръ мавъ ихъ уже 150 замѣсцѣ купленыхъ 100, рахуючи кожду по крейцару.

Наставъ понедѣлокъ, торговый день въ Дрогобичи. Гава набравъ сѣрникѣвъ, кинувъ ся на ринокъ та по торговицѣяхъ, де стояли хлопскѣй возы и почавъ зъ усеи силы выкрикувати:

— Сѣрики свѣже, сѣрики!

Для ярмарку се була новинка, то швидко й об-

ступили его бабы и хлопы. Хоть недалѣчко, на под-
сѣню було багато прилавкѣвъ зъ сѣрниками, шилами,
батогами, ремнями и всякою подрѣбою потрібною въ
господарствѣ, то все таки Гавинъ товаръ розхапували
люде якъ малину. Одному не хотѣло ся вѣдходити вѣдъ
воза, щобы хто чого не стягнувъ; другій купувавъ
тому, що на подсѣню велика глота, а ту й обрати и
розглянути можна выгѣдно; третій купувавъ по просту
тому, що й другі купують. До вечера Гава розпо-
давъ усѣ свои сѣрники и заробивъ вѣдъ ринського цѣ-
лыхъ 50 крейцарѣвъ.

— Ну, хвала Богу, — сказавъ вѣнъ, — на по-
чатокъ се навѣтъ дуже добре!

Вѣдъ того часу торговля его роздѣлила ся на двоѣ.
Весь тыждень вѣнъ ходивъ зъ Фавлемъ по селахъ ску-
повуючи щѣтину та шкѣрки, а въ понедѣлокъ бѣгавъ
по торговицяхъ зъ сѣрниками. Съ часомъ ота его по-
недѣлкова торговля сама собою розширювала ся.

— А не маєшь ты батогѣвъ, жидику? — запы-
тавъ разъ у Гавы селянинъ, котрому той тыкавъ свои
сѣрники.

— Батогѣвъ? — выдививъ ся Гава. — А на що
вамъ батогѣвъ? — Ёму здавалось, що чоловікъ кпить
собѣ зъ него.

— Якъ то на що? На продажъ. Купивъ бымъ, а
не хоче ми ся йти на подсѣнѣ.

— А вѣдки я маю мати батогѣ?

— Якъ то вѣдки? Жидъ усе повиненъ мати.

Ті слова Гава твердо собѣ затамивъ.

— Знаєте що, нанашку, — сказавъ вѣнъ поду-
мавши хвилину, — зачекайте трошечка, заразъ вамъ
будуть батогѣ.

И духомъ вѣнъ побѣгъ на подсѣнѣ и купивъ зъ

пѣвъ тузина батогѣвъ, до выбору, шнурковыхъ и ремѣнныхъ. Продавъ ихъ того дня безъ зыску, бо не мѣгъ брати дорожше, нѣжъ брали на пѣдѣню, а тамъ зновъ не хотѣли ему продати дешевше, нѣжъ другимъ. Але въ головѣ догадливого хлопчины вже наклювала ся думка: докопати ся до жерела, зъ которого продавцѣ на пѣдѣню дѣставали тѣ батоги а зъ ними й свои зыски, и тамъ добрати ся до такого самого гѣшефту, якій такъ гарно удававъ ся ему зъ сѣрниками.

V.

Минула зима, минувъ и цѣлый рѣкъ середѣ такой работы. Гава не жалувавъ анѣ рукъ, анѣ нѣгъ, анѣ горла, алежъ бо й зароблявъ такъ, що й не одинъ старшій жидъ мѣгъ ему позавидѣти. А тымъ часомъ заробѣтокъ сей уже не вдоволявъ его. Найбѣльше лютила Гаву конкуренція, що немовъ тѣнь ишла за его слѣдомъ. Теперъ уже що понедѣвка множество маленькихъ жиденятъ розбѣгало ся по мѣстѣ зъ сѣрниками, батогами, мазею для возѣвъ и зъ усякимъ дробязкомъ; заробокъ стававъ меншій, а натомѣсць ошуканство, майже въ живій очи, змагало ся и вѣдстрашувало покупцѣвъ. Прийшлося Гавѣ шукати новыхъ заробѣткѣвъ.

Вѣдъ давного часу звертавъ на себе его увагу старый чоловѣчокъ у старосвѣтськѣмъ мѣщанськѣмъ уборѣ, якій носять ще декуды по малыхъ, глухихъ мѣсточкахъ. Що понедѣвка являвъ ся вѣнъ на базарѣ зъ чѣпцами, бѣлыми и зелеными, дуже гарной домашной работы. Поначѣпляе ото тыхъ чѣпцѣвъ на палицю зъ звѣнкомъ прикрѣпленнымъ до еи горѣшного кѣнца посередѣ рѣжнобарвныхъ скиндячокъ, и йде собѣ тротоа-

ромъ довкола ринку, держачи палицю високо по надъ сутолокою людськихъ головъ, часъ вѣдъ часу потрясає нею, але не каже нікому й слова. Купували у него, але мало. Старый очевидно бувъ непривѣтливый, до розмови не охочій и торгувати ся не любивъ. Перше его слово, то була все й послѣдня цѣна его товару.

— А що, мамуню, — спытавъ разъ Гава у якоись жѣнки, що йно-що купила чепецъ у того чоловіка зовсѣмъ безъ торгу, — добрій чѣпцѣ той чоловікъ продає?

— Хто, Старомѣський? О, нема надъ его чѣпцѣ. Оденъ на десять лѣтъ выстане. Я се для невѣстки купила. Не першій разъ у него беру, и цѣна у него все однакова.

— А чому-жъ у него такъ мало купують?

— Або я знаю! Бо не жидъ. До жидѣвъ усѣ йдуть и беруть послѣднє дрантє, та ще й наторгуватись мусять до сегого поту, заки за таку саму цѣну дѣстануть.

Гава швидко надумавъ ся и приступивъ до мѣщанина.

— Щастибѣгъ вамъ, пане Старомѣський! — сказавъ вѣнъ кланяючись.

Старый здивоваными очима зъ пѣдъ навислихъ бровъ глянувъ на мизерного, обѣдраного жидка, що витавъ ся зъ нимъ, немовъ изъ старымъ знаѣмымъ.

— Тѣфу на твого батька клапчастого, — сказавъ вѣнъ вѣдплѣвуючись, — а ты вѣдкѣля мене знаєшь?

— Ны, пане Старомѣський, хто бы васъ не знавъ! Васъ, Богу дякувати, всѣ знаютъ. А по чому чѣпчики продаєте?

— По двадцять новыхъ, або що?

— Та я бы хотѣвъ у васъ купити.

— Агу, а тобѣ на що? Чи для матери твоєї лисои?

— Для матери або й не для матери, а вамъ що до того? Колько ихъ ту маєте?

— Ще вѣсьмъ, або що?

— Ны, якійж бо вы! Вѣсьмъ по двадцять новыхъ, то шѣнадцять шѣстокъ. А що спустите, якъ усѣ вѣзьму?

— Тю на твою голову паршиву! А тобѣ на що всѣхъ?

— Що спустите, якъ усѣ вѣзьму? — товкъ своє Гава, всмѣхаючись.

— Та вѣдчепи ся ты вѣдъ мене! — скрикнувъ Старомѣський. — Я не твоѣй дурень, щоби ты собѣ зъ мене кны робивъ!

— Ны, ны, хочете дванадцять шѣстокъ? Нѣ? отъ вамъ тринадцять за всѣ наразъ, готовыми грѣшми! Чого вамъ треба? Маєте волочити ся зъ ними ще три понедѣлки, то чи не лѣпше вамъ вѣдъ разу готовѣ грѣшъ взяти?

Старый задумавъ ся, ще не довѣряючи Гавѣ. Такои гуртовою продажѣ ему ще не лучалось робити.

Промыслъ той державъ ся въ его родинѣ зъ давень-давня, по старосвѣтському обычаю. Дѣдъ его и батько, люде досыть маючі, занимали ся тымъ промысломъ лише десь-колись, въ вѣльныхъ хвиляхъ, плели чѣщѣ „на урядъ“, т. є. коли хто замовивъ, и нѣколи не носили ихъ на продажъ по базарахъ. У него выйшло вже инше дѣло. Роздѣливши предкѣвську землю мѣжъ двохъ найстаршихъ сынѣвъ, що жили кождый особно, господарями, хоть и незаможными, старый Старомѣський зъ жѣнкою лишились на своѣмъ старѣмъ гнѣздѣ, та ще й не самѣ: у нихъ були ще три доньки, здоровѣ, гарнѣ и статнѣ, тѣлько що всѣ три були ка-

лѣски на ноги. Ноги ихъ зъ-уроду були якійсь зачахлі и безсильні, такъ що всѣ они ледво-не-ледво могли рушати ся зъ мѣсця на мѣсце. Ті бѣдні истоты, скривджені природою, немовъ навмысно призначені були для сидючої роботи, для нипання надъ нитками та голками, що й справдѣ заповнювали усе ихъ житє. Шевкинъ вийшли зъ нихъ славні; своєю роботою они не тѣлько заробляли на свѣй прожитокъ, але ще й старыхъ своихъ запомагали. Коли не ставало шитва, они плели чѣпцѣ, а мати або порпалась въ невеличкѣмъ огородци передъ хатою, або доглядала коровы та другого хатного господарства. А коли чѣпцѣвъ назбирало ся кѣлька паръ готовыхъ, батько мандрувавъ зъ ними до поблизкихъ мѣстъ въ торгові дни, ходивъ зъ одного ярмарку на другій, и добувавъ зъ того торгу, вѣдрахувавши власні выдатки, рѣдко коли бѣльше якъ 20—30 крейцарѣвъ зъ торгового дня. Мало коли єму удавало ся розпрѣдати весь товаръ, що вынѣсъ на торгъ. А ту нѣ зъ сего нѣ зъ того якійсь дрантивый жидокъ купує все на разъ!

— Давай чотырнадцять! — сказавъ Старомѣський.

— Ну, дай Боже добрый початокъ! — сказавъ Гава и вѣдрахувавъ грошѣ. — Але давайте все, зъ лѣскою!

— А лѣски тобѣ на що?

— На щастє!

— Тѣфу на твою голову! Бери й лѣску, тѣлько за дзвѣнокъ десять крейцарѣвъ зверни!

— Знаете що, нанашку, — сказавъ Гава, — заждѣть вы ту въ шинку, я вамъ лѣску заразъ принесу. Я тѣлько такъ, въ позыку єи вѣзму.

— Ну, добре. — пробовкнувъ Старомѣський и поплѣвъ ся до шинку, щобъ выпити склянку пива по

такомъ добрѣмъ торзѣ. Але сидячи за столомъ при пивѣ, зновъ почувъ якесь невдоволенє.

— Одузивъ мене проклятый жидъ! — воркотавъ вѣнъ. — И чѣпцѣ за песьй грошѣ купивъ, ще й палиця вразѣ изъ дзвѣнкомъ пропаде.

Але воркотавъ вѣнъ се безъ переконаня, такъ тѣлько, щобы воркотати, бо по правдѣ радъ бувъ той продажѣ, а палицѣ нѣщо було жалувати — палиця була проста, лѣскова, и дзвѣнокъ абы якій, маленькій.

А тымчасомъ Гава, дѣставши въ свои руки чѣпцѣ зъ палицею, духомъ опинивъ ся на середѣ ринку, межи возами, далѣ кинувъ ся по торговияхъ, по пѣдсѣняхъ, и всюды такого вереску наробивъ выхваляючи свѣй товаръ, що нарѣдъ почавъ збѣгати ся довкола него, немовъ вѣнъ якого медведя водивъ зъ собою. Не минуло й пѣвъ години, а вже Гава розпродавъ чѣпцѣ не по 20, а по 25 крейцарѣвъ.

— Доброго вамъ здоровя, пане Старомѣській! — съ такимъ окрикомъ влетѣвъ вѣнъ до шинку, увесь почервонѣлый и задыханый. — Ось вамъ ваша лѣска.

— А чѣпцѣ де? — спытавъ Старомѣській.

— Якъ то де? Занѣсь до дому. Знаете що, може выпете ще склянку пива?

— Та выпити бѣ то чоловѣкъ выпивъ, але грошей дасть Бѣгъ. Треба ще нитокъ на новѣ чѣпцѣ купити.

— Ны, выпийте за мои грошѣ. А я вамъ за той часъ буду щось казати.

— Тѣфу на твого батька заплывомѣзького! Чи помана якась учепила ся мене зъ тымъ жидюгою? — воркотавъ Старомѣській, але симъ разомъ усмѣхавъ ся зовсѣмъ добродушно, поки Гава замовлявъ пиво. — Ну, щожъ тамъ маєшь менѣ казати? Кажи!

— Хотѣвъ я васъ запытати, чи богато вы такихъ чѣпцѣвъ на тыждень можете зробити?

— Якъ до потреби. Звычайно робимо десять. Але якъ бы тѣлько нитки, то мы могли бы зробити й сорокъ и пятьдесятъ. Можна бы всѣ три дочки до роботы засадити, ще й стару до помочи. Тѣлько бѣда, що мало продаємо, то на якого чорта ихъ и робити такъ много?

— Знаєте що, зробѣть вы для мене на другій понедѣлокъ пятьдесятъ. Я вѣдь васъ усѣ куплю. По 15 крейцарѣвъ за кождый.

— Еге-ге, дешево бы ты хотѣвъ.

— Ны, алежъ я беру всѣ наразъ, то такожь щось значить. Не потребуєте по ярмаркахъ волочити ся. Нѣчого васъ то не обходить, чи буде добрый торгъ, чи нѣ — вы маєте своє. А я ще чи продамъ чи не продамъ, то тѣлько Богъ знає.

— Ну, вже бы то ты та не продавъ! Твоѣй предокъ Юда Скаріотскій и Христа продавъ, а ты бы чѣпця не продавъ! Нѣ, серденько, дай по вѣсѣмнадцять за чепецъ, то й згода.

— Алежъ змилуйте ся, пане Старомѣській! — лебѣвъ Гава, — самѣ бачите, я бѣдный жидокъ, самъ неразъ не маю що їсти, а вамъ заробокъ даю. Ны, нехай буде по шѣснадцять! Коли хочете, то й завдатокъ вамъ дамъ, щобысте мали за що нитокъ накупити. А знаєте що, робѣть по половинѣ — половину чѣпцѣвъ бѣлыхъ, а половину зеленыхъ, бо въ деякихъ селахъ носять бѣлы, а зеленыхъ не купують.

— Колижъ бо зелена нитка мѣцнѣйша! — просто-душно вѣдказавъ Старомѣській.

— Отъ старый дурень! — подумавъ собѣ Гава.
— Якъ бы я знавъ, що тѣ мѣцнѣйшій, а другій слабшій,

то мо́цныхъ бы й зовсѣмъ не робивъ анѣ не продававъ. Аджежъ се для мене страта. Хибажъ ота баба не говорила, що одинъ чепецъ десять лѣтъ носитъ? А се значить, що черезъ сихъ десять лѣтъ другого не купить. Тьфу на таку дурну голову!

И додавъ голосно:

— Вы вже о то не дбайте, котрѣ мо́цнѣйшѣ, а котрѣ слабшѣ, а робѣть такъ якъ я васъ прошу. Я знаю, що ваша работа добра, побачу, якъ по́де розпродажъ. А якъ по́де добре, то мы зъ вами зробимо таку згоду, що вы будете собѣ помаленьку плести и грошѣ загрѣбати, а я буду розпродувати. Вы позбудете ся клопоту, а може що й для мене капне.

— Чи ще бы такому шпекулянтовѣ не капнуло! — мовивъ Старомѣськѣй, и поплескавъ Гава по плечу. — Тебе певно мати въ самѣ кучки породила, та ще й въ слотавѣ, и по́дъ самымъ о́капомъ поклала, то вже тамъ на тебе добре накапало, не бо́й ся!

Ударили по рукахъ и Гава тутже давъ Старомѣському въ задатку тѣ самѣ 2 ринскѣй, що инощо выручивъ зъ продажѣ его чѣпцѣвъ. — А на другѣй понедѣлокъ, одержавши цѣлои по́въ сотки чѣпцѣвъ, вѣнъ не продававъ ихъ уже на базарѣ, але вырушивъ зъ ними по селахъ, то продаючи, то мѣняючи ихъ, то даючи въ додатку за иншѣй товаръ, и рѣдко зъ котрой хаты выходивъ безъ доброго зыску.

VI.

— Ну, дѣти! — кричавъ Старомѣськѣй, входячи до своєї вбогой хаты, — тѣште ся, давъ намъ Богъ щасте!

— Богу дякувати! вѣдповѣла Старомѣська, стара, поморщена жѣнка. — Богу дякувати! А яке щасте?

Старомѣський, не кажучи й слова, выдобувъ изъ своєї шкѣряної торбы кѣлька великихъ клубкѣвъ пѣвшовковихъ нитокъ, а далѣ кѣлька лѣктѣвъ рѣжнобарвнихъ скиндячокъ и блыскучихъ склянихъ коралѣвъ — для „дѣтей“.

— На, маєте! — крикнувъ гордо, розкладаючи всѣ тѣ скарбы на столѣ.

Мати и „дѣти“ тѣлько очѣ вытрѣщили.

— А то що? О то вѣдки? — вѣ оденъ голосъ запытали всѣ три дѣвчата.

— Ага, вѣдки? Вѣдъ жида.

— Ну, знаємо, що не вѣдъ вовка. Але за якѣ грошѣ?

— За жидѣвськѣ.

— Та бо говори на розумъ! — перервала стара. — Де чѣщѣ?

— Проданѣ всѣ до одного! И не досыть на тѣмъ. На другѣй понедѣлокѣ має бути готовыхъ ще пятьдесять штукъ, и мусить бути готовыхъ, абы ту не-знати-що! Я вже завдатокъ узавъ, цѣлѣ 2 ринськѣ.

— Пятьдесять штукъ! — скрикнули всѣ чотыри жѣнцѣ. — А то для кого тѣлько чѣщѣвъ потрѣбно?

— Певно десь цѣле село дѣвчатъ наразѣ замужъ иде, — жартувала старша дочка.

Старомѣський розповѣвъ свою пригѣду зъ жидкомъ вѣ Дрогобичѣ.

— Ей, старый, — журливо сказала Старомѣська, — вважай лишень, щобъ тебе той жидокъ вѣ дурнѣ не пошивъ!

— Якъ мене має пошити? — крикнувъ Старо-

мѣській — Я его можу пошити, бо мѣ узявѣ вѣдѣ него два ринськѣ завдатку. А вѣнѣ що менѣ може зробити?

— Може взяти чѣпцѣ и не заплатити.

— Гого, на таку полову мене не зловить! Положи грошѣ, то й бери товарѣ, така вѣ мене установка.

— Алежѣ ты не знаѣшь хто вѣнѣ и що вѣнѣ, то якѣ жежѣ можешь заходити зѣ нимѣ у дѣло?

— А менѣ що до того, хто вѣнѣ и що вѣнѣ? Нехай тѣлько роботу даѣ и грошѣ платитѣ! А тамѣ нехай собѣ буде и чортѣ лысый, щобѣ тѣлько мы свое дѣло чесно зробили.

— Бѣй ся Бога, чоловѣче, що се ты выговорюешь!
— скрикнула стара хрестячисѣ побожно, и вже бѣльше не розпытувала про того жида.

Вся сѣмѣ Старомѣсьскихѣ заразѣ позасѣдала до варстатикѣвѣ. Весь тыждѣнь работа ишла якѣ на машинѣ. Всѣ сидѣли не розгинаючи спины, не досыпляючи ночей, ледво встигаючи пропочити кѣлька хвилинь пѣдчасѣ обѣду, полуденку и вечерѣ.

Тѣлько й було розрывки для бѣдныхѣ дѣвчатѣ при тѣй одностайнѣй и вкучнѣй работѣ, що спѣванки. Спѣвали вони невгаваючи, вѣ пѣсняхѣ выливали свою набѣлѣду душу. Ту чутно було жалѣ обѣ тѣмѣ, що имѣ не можна ужити молодого вѣку, не можна гуляти вѣ тѣмѣ блыскучѣмѣ и клекотячѣмѣ водоворотѣ, що шумно проносивѣ ся попередѣ вѣкна ихѣ бѣднои хатины и вѣдѣ котрого вони, здавалось, на вѣки були выключѣнѣ, немѣв галузка, занесена бурѣю далеко вѣ море, а вѣдтакѣ выкинѣна хвилѣю на сухѣй, каменистый берѣгѣ.

А старѣй батѣкѣ пѣдѣ голосѣ ихѣ пѣсѣнь, немѣв дитина, снувавѣ рожевѣй пляны.

— Не бѣйте ся, дѣти! — говоривѣ вѣнѣ. — Якѣсь то Богѣ дасть, буде колѣсь и на нашѣй улици

празникъ. Пождѣть лишень! Сего тыжня заробимо вѣсѣмъ ринськихъ, другого тыжня вѣсѣмъ, що тыжня вѣсѣмъ — Сусе Христе! Кѣлько-жъ то за рѣкъ буде! Пятьдесять тыжнѣвъ по вѣсѣмъ ринськихъ, тожъ то цѣлѣ чотыри сотки. А намъ же при тѣмъ що маємо, на ввесь рѣкъ на жите и всѣ потреби й однои сотки ажъ за-надто буде. То три сотки будемо могли готовыми до-скринѣ зложити — розумѣте, що то значить?

— Е, чи дасть то ще Бѣгъ нашому теляти вовка спѣймати! — въ задумѣ сказала Старомѣська. — Лѣпше бы то, старый, рахувати те, що въ рукахъ маєшь, а не те, що ще въ жидѣвскѣй кишени сидить.

— Мовчи, стара! Не съ тобою говорятъ! — крикнувъ вѣнъ зъ жартобливою погрозою. — Я ту хотѣвъ нашѣй Маринци щось сказати про одного такого пройдисвѣта, що то называє ся Андрусъ Тихій.

— О, также щось — скрикнула найстарша дѣвка и зачервонѣла ся, немѣвъ уся полумѣмъ спалахнула. — Що вѣнъ вамъ за пройдисвѣтъ такій удавъ ся?

— О, видишь, якъ за нимъ обстає! — жартувавъ Старомѣскій. — А чимъ же не пройдисвѣтъ, коли покинувъ рѣдну оселю и десь ажъ за десятую межу забѣгъ, до Добромилѣ долѣ шукати? А якъ забѣгъ, то вже й нѣколи не навѣдає ся.

— Та до когѣ ему ту навѣдувати ся? — живо вѣдказала Маринца, низько-низько склонивши почервонѣле личко надъ столикомъ и працюючи зъ подвѣйнымъ, якимсь нервовымъ поспѣхомъ.

— Нѣ до кого навѣдувати ся! — не то жалѣбно, не то жартобливо скрикнувъ батько. — Не вже таки нѣ до когѣ? Нѣхто его не дожидає? Нѣхто про него не згадує? Маринцю, га?

Замѣсьць вѣдповѣди на той жартъ горячі слѣзы грубыми краплями закапали на зелену, шовкову тканину.

— Бѣй ся Бога, Маринцю! — зъ перелякомъ скрикнувъ батько, — ты плачешъ? Цыть, дитино моя! Я-жь не хотѣвъ тебе нѣчимъ докорити. Противно, я хотѣвъ тобѣ сказати добру новину.

Дѣвчина пѣдвела на него свои глубокі, ще блискучі вѣдъ слѣзъ очи.

— Яку тамъ новину?

— А таку новину, що твоій Андрусь добру службу найшовъ. Оногды я здыбавъ его въ Добромили. Каже: служу у попѣвъ, у Василянъ. И добре платять, ще й зъ боку дещо заробити можна. За пѣвъ року, каже, ждѣть мене въ своѣй хатѣ Розумѣешь, що се значить?

Маринця розумѣла дуже добре, але не вѣдповѣла анѣ слова, тѣлько лице еи зновъ залилось густымъ румянцемъ, а въ очахъ заиграли веселі искорки.

Той Андрусь, про котрого ишла бѣсѣда, то бувъ бѣднѣй сирота, наймитъ. Служачи у господаря, близкого сусѣда Старомѣськихъ, частенько заглядавъ вѣнъ до тои старои, похиленои, а все таки опрятнои и якось особливо для него привѣтливои хаты. Швидко батько й мати покмѣтили, що яснѣй очи и тихѣй, щирѣй розмовы ихъ найстаршои дочки Маринцѣ зробили для Андруся ихъ хату ще привѣтливѣйшою и теплѣйшою. Маринця про свои зачахлѣ ноги була гарна дѣвчина. Еи калѣцтво и сидяче житѣ придали еи характерови якусь надзвычайну рѣвнѣсть, мягкѣсть и вдумчивѣсть; житѣ не встигло ще вытворити въ нѣй тои злобы, що буває найсумнѣйшою прикметою всѣхъ людей покривдженыхъ природою. Андрусь часто бувавъ у Старомѣськихъ, помагавъ инѣдъ староѣ дещо зрѣбити при господарствѣ, а коли

выслуживъ ся у свого господаря, то мѣжь нимъ и Маринцею цѣле дѣло ихъ будущаго жита нищечкомъ було обдумане и обговорене. У Андруса бувъ невеличкій клаптикъ власной батьківської землѣ, „вотцѣвщина“, на котрій вѣдь бѣды можна було хочъ якъ не-якъ господарювати та хлѣбъ їсти. Але Андрусъ на те не спускавъ ся. Ђму не хотѣлось бути кепськимъ господаремъ на дрѣбнѣмъ шматочку землѣ.

— Що я буду на такѣмъ клаптику робити? — говоривъ вѣнь до Маринцѣ. — Нѣ я господарь, нѣ я жебракъ. Лѣпше я ось що зроблю. Менѣ ще два роки чекаги, поки буду вѣльний вѣдь вѣйськового побору и зможу женити ся. Такъ отъ я ще тѣ два роки послужу добрымъ людямъ, а землю за той часъ въ аренду вѣддамъ, якъ и доси. А якъ не вѣзнуть мене до вѣйська, тодѣ землю оту продамъ. доложу дещо зъ того, що заслужу, куплю добрый вѣзъ, пару коней и возьму ся до зарѣбку, до фѣрманки. Теперъ, чути, мають по при нашій мѣста колѣю зелѣзну вести, то заробокъ при нѣй дуже добрый буває. При будовѣ пѣсокъ, камѣне, дерево и всяку всячину довозити, а й потому до машины то збѣже, то дерево, то-що разъ на разъ довозити треба. Я се дѣло знаю, въ Перемышли три роки при тѣй роботѣ бувъ и добре до всего придививъ ся.

Выходячи зъ Старого Мѣста, Андрусъ розмовивъ ся й зъ родичами Маринцѣ, заявивъ имъ, що хоче зъ нею женити ся и выяснивъ свои замыслы на будущее. Старѣй радо его приняли, бо знали Андруса яко доброго робѣтника и добру, сумирну дитину.

Маринця дожидала его зъ туюю, котрой силу и постѣйностъ зрозумѣти може тѣлько хорый або арештантъ. Новый зарѣботокъ, котрого такъ неспѣдьвано достарчивъ имъ Гава, змѣцнивъ ей надѣѣ тою думкою,

що й вона своєю працею здужає причинити ся до осу-
щення своїхъ улюбленихъ замыслівъ и до обезпеченя
добробytu цѣлої родинѣ. Бѣдна дѣвчина встаючи и ля-
гаючи молила Бога за свого незнакогого, а такъ вели-
кодушного добродѣя, якимъ являвъ ся їй Гава. Моли-
лась за него и цѣла родина Старомѣськихъ. Молодий,
здоровый и способный до тяжкої працѣ мужчина бувъ
конечно потрібный въ тій хатѣ, де жили самі калѣки
та немощні. Вони усеми додавъ бы нового житя, нової
надѣї. Молодші сестры вѣдъ самого початку зближеня
Андруса зъ Маринцею радували ся будущимъ щастемъ
своєї сестры, вважаючи его немовъ завдаткомъ свого
власного щастя. Чѣпцѣ виростили пѣдъ ихъ пальцями и
сходили зъ варстатикѣвъ швидко оденъ за однимъ. Го-
ловами, котрымъ судило ся колись носити ихъ, мабутъ
и въ снѣ нѣколи не являть ся тѣ тихі, пышнобарвнї
надѣї, мрѣї, бажаня и молитвы, що снували ся въ
отсїхъ молодыхъ, сумовитыхъ дѣвочихъ головахъ при
ихъ плетеню, переплѣтали ся при кождѣмъ вузлику,
розвѣвали ся за кождымъ, по майстерськи звязанымъ
„очкомъ“. Навѣть стара Старомѣська пѣдъ впливомъ
загального роззохоченя немовъ помолодшала и выпро-
стувала по троха свою згорблену поставу.

VII.

Минувъ тыждень, — усе йшло якъ найлѣпше.
Чѣпцѣ були гатові. Старомѣський доручивъ ихъ Гавѣ,
дѣставъ грошѣ, дѣставъ замовлене на новыхъ пятьдесятъ
чѣпцѣвъ и завдатокъ на матерїаль, и въ дуже радѣ-
стнѣмъ настрою вернувъ ся назадъ до дому. Робота
закипѣла на ново.

На слѣдуючу недѣлю до него навѣдалися несподѣваній гостѣ. Самъ ихъ добродѣй Гава загостивъ до ихъ хаты. Побачивши нужденного, обдѣртого и запорошеного жидка, Старомѣська хотѣла дати ему кусень хлѣба, думаючи, що се жебракъ, але въ тѣй самѣй хвили чоловікъ ей пѣзнавъ Гаву, скочивъ зъ постелѣ, на котрѣй спочивавъ троха по обѣдѣ, и обнявъ Гаву якъ сына.

— То ты, Гава? А ты що ту робишь?

— А що маю робити? Прихожу васъ навѣдати. Маю ту гешефты, то й думаю собѣ: давай, зайду за однимъ заходомъ до Старомѣського.

— Маєшь ту гешефты? Ту, въ Старѣмъ Мѣстѣ? А якійже ты зъ Дрогобича можешъ мати гешефты?

Гава усмѣхнувъ ся.

— Отъ такъ собѣ! — вѣдповѣвъ схиливши голову, — нашій жидѣвскій гешефты. Ны, а чѣпцѣ готові?

— А якъ же! готові и спаковані. Власне мавъ я по полудни зъ ними до Дрогобича рушати.

— Ны, то не потребуєте рушати, я собѣ самъ заберу.

— А якъ же йде розпродажъ?

— Отъ яко тако, — недбало вѣдповѣвъ Гава. — Клопоту богато, а пожитку мало.

— Хто бы тамъ тобѣ вѣривъ! А въ тѣмъ щожъ, ты молодой, то й поклопотати ся тобѣ не завадить.

Гава не довго розмовлявъ исъ Старомѣскимъ, але весь часъ уважно придивлявъ ся его хатѣ и всѣй домашнѣй та родиннѣй обстановѣ, взявъ чѣпцѣ, заплативъ грошѣ, замовивъ новыхъ пятьдесятъ на слѣдуючій понедѣлокъ и просивъ Старомѣського, щобы занѣсъ му ихъ до Самбора, де вѣнъ буде на нихъ чекати. Старомѣська дивила ся на се все и зъ диву не могла отямити ся.

А коли Гава сказавъ, що мусить ити, то вона заявила ему вдячність цѣлои родини тымъ способомъ, що дала ему на дорогу шѣсть варенихъ яецъ, котрѣ Гава принявъ зъ нетайною радостью.

Не отъ такъ собѣ ходивъ Гава въ неблизьку дорогу зъ Дрогобича до Старого Мѣста. Проходячи зъ села до села, вѣнъ торгувавъ чѣпцями, скиндячками, коралями, купувавъ шерсть, шкѣрки куницъ, заяцѣвъ и выдръ, придивлявъ ся и розпытувавъ, де й якими промыслами селяне займають ся, и все те укладавъ въ своѣй памяти, мовъ у скрини, зъ котрой въ разѣ потреби можна и треба буде выдобувати добрі грошѣ.

Особливо симъ разомъ хотѣвъ вѣнъ придивити ся до домашнього житя Старомѣського, розвѣдати про его обставины родинні и маѣтковѣ, и вѣдповѣдно до нихъ уладити ся такъ, щобъ нѣякимъ свѣтомъ не выпустити зъ рукъ сеи золотой нитки. Старый Фавель пѣдчасъ довгихъ вандрѣвокъ по селахъ при кождѣй нагодѣ дававъ ему мудрі рады, якъ поступати зъ „гоями“. Тай самъ Гава — не взявъ его катъ — догадливый удавъ ся. Вже теперъ, хочъ якій молодой, вѣнъ чувъ въ собѣ доволѣ силы, щобъ заткнути за поясъ свого наставника, и неразъ зъ жалемъ дививъ ся на старого Фавля, що хочъ якій розумный та бувалый, а все таки въ шѣстьдесятѣмъ роцѣ житя бувъ такъ само бѣдный, якъ Гава въ шѣснацятѣмъ.

Вѣдъ Старомѣськихъ жидѣвъ Гава безъ труда розвѣдавъ усю исторію и всю обстанову старого „чѣпчаря“. Дѣзнавъ ся, що вѣнъ гадає вѣддавати замужъ доньку, розпытавъ усе, що ему було треба, и про того будущего зятя, и вертаючи пѣшки до Дрогобича, старавъ ся всѣ тѣ вѣдомости переробити въ своѣй головѣ и выробити собѣ ясный планъ для дальшого по-

ступованя. Попередъ усього важне було те, що чѣпцѣ йшли въ продажі дуже добре. Гава вже не продававъ ихъ поблизько Дрогобича; вѣнъ познакомивъ ся зъ крамарями въ Стрию, Сколѣмъ, Боринѣ, Турцѣ, Рудкахъ, Комарнѣ, и продававъ имъ за готові гроші цѣлі партіі по пять та по десять штукъ, беручи не по 20, а по 40 крейцарѣвъ за штуку, котру крамарѣ продавали по 50 и по бѣльше. Про „старі“ дешеві чѣпцѣ Старомѣського лишила ся лишъ споминка, а про те „нові“, жидѣвскі чѣпцѣ йшли якъ у воду, такъ що Гава деколи не мѣгъ настарчити на замовленя. Весь гешефтъ зъ чѣпцями дававъ ему що тыжня 10 зр. чистого зыску при дуже малыхъ клопотахъ и выдаткахъ. Очевидна рѣчь, що дѣло се було таке, що за нѣщо въ свѣтѣ не слѣдъ було выпускати его зъ рукъ.

Зъ другого боку Гава мѣркувавъ, що коли допустити родину Старомѣськихъ, щобъ стала на своихъ ногахъ, то дуже легко може выйти таке, що родина та высковзне ся зъ его рукъ, або якій небудь другій жидъ перебе ему заробѣтокъ. Особливо лякавъ ся вѣнъ будущого зятя, про которого чувъ, що є хлопецъ тѣаущій, трудящій и запопадливый.

— Добре бы було, якъ бы вѣнъ пропавъ собѣ куды небудь до чорта въ зубы — мѣркувавъ Гава, — або ось якъ бы его взяли до вѣйска! — Але въ той хвили вѣнъ згадавъ, що той будущій зять перейшовъ уже всѣ три класы асентерункові, и пропадати ему бѣльше нѣкуды и нѣ за чимъ. Треба було перепросити ся зъ тымъ, що було, и Гава доконавъ сего въ своѣй головѣ дуже швиденько.

— И чимъ же властиво вѣнъ може стати менѣ на перешкодѣ? — скрикнувъ вѣнъ майже весело. — Бѣдолахъ, жебракъ, и до такихъ самыхъ жебраковъ при-

стане — то й що зъ того вийде? Буде заробляти фърманкою, — знаємо мы, кѣлько вѣнъ тамъ заробить! И що то за заробокъ: нынѣ є, а завтра поминай якъ звали! А коли зарѣбку не стане, то можна буде й его вкупѣ зъ другими въ свои руки взяти. А се, значить, ще й лѣпше для мене. Роботу и для него яку небудь вынайдемо. Добре, нехай и такъ буде! Нехай женить ся, нехай иде на пристайство до тои калѣки! Всѣ вони будуть робити на мене! — И при тѣмъ похиливъ вѣнъ голову, немовъ затягавъ чимъ разъ нові вузлики тои сѣти, котрою хотѣвъ обмотати всю тоту нещасливу родину.

— Тѣлько попередъ усею, Гава, — говоривъ вѣнъ самъ до себе жартобливо-навчающимъ тономъ, — не дуже квапъ ся! Маєшь часъ. Тѣлько не раптомъ! Не думай усе разомъ загарбати, а помаленьку! Теперъ заробокъ добрый и для мене и для нихъ — нехай заробляють, нехай тѣшатъ ся, се нѣчого не завадить. Хто знає, чи довго се потребає. А въ тѣмъ чи потребає, чи не потребає, — скоро побачишь, що имъ гребѣнь починає вѣдростати, заразъ треба такъ зробити, щобы троха похудѣли. То имъ дасть пѣзнати, що на свѣтѣ разъ веде ся другій разъ нѣ. Потому зновъ ихъ троха пѣдѣймемо — вячній будуть. А потому зновъ до землѣ. А тамъ побачимо, що дасть ся дальше зробити. Ну, ну, якось то буде. Хиба бы не цвила, щобы не родила — онъ якъ!

-- А поки що, — мѣркувавъ далѣ Гава, — треба мати бачне око, вышукувати нові гешефты! А що ту гешефтѣвъ, и якихъ мудрыхъ гешефтѣвъ! Бѣгме Боже, не розумѣю, якъ се такъ таки нѣхто й не думає позабирати все те въ свои руки! Нашъ братъ жидъ позасѣдавъ по коршмахъ та по шинкахъ, хлопѣвъ розпоює

та у бабѣвъ яйця й масло за дурничку купує, и гадає, що вже Богъ зна' яку штуку вдѣявъ. А щожъ се за гешефтъ — яйця й масло! Тьфу! Ту гешефты зовсѣмъ не такі, самі напрошують ся, треба тѣлько вѣсти до нихъ узяти ся. Отъ на горахъ Бойки волѣвъ выпасають, тай якихъ волѣвъ! Ай-ай-ай! Жида купують тѣ вола на ярмаркахъ и гонять до Вѣдня. Отъ дурні! Що зъ того за зыскъ можна мати? Зыскъ не Богъ зна' якій, бо Бойка на ярмарку не ошукаєшь, цѣну вѣнь цабанить якъ за рѣдного батька, и торгує ся якъ оглашенный. А нехай такъ по дорожѣ пара волѣвъ здохне — яка величезна страта! Нѣ, гешефтъ є на волахъ, але не зъ того кѣнца. Отъ якъ бы того самого Бойка такъ пѣдѣйти, щобъ єму здавало ся, що вола єго, а вони на дѣлѣ були бѣ мои! Вѣнь бы ихъ годувавъ, пантрувавъ и на ярмарокъ приводивъ, а я бы ихъ продававъ, Бойкови на горѣвку, а решту грошей собѣ въ кишени — фу! А тамъ пара волѣвъ по чотыриста, по пятьсотъ ринськихъ! Отъ гешефтъ, не жаль сказати, що гешефтъ!

Гава ажъ очи прижмуривъ и губы зложивъ, немѣвъ ложку вѣдъ меду облизувавъ, — такимъ принаднымъ и блыскучимъ выдавъ ся єму той новыи гешефтъ, що выринавъ въ єго уявѣ поки-що ще въ неозначеныхъ обрисахъ, але про то въ рожевому свѣтлѣ.

VIII.

Минуло пѣвъ року. Старомѣськѣ жили, мѣвъ у Бога за дверми. Заробокъ не перерывавъ ся, але противно, навѣтъ подвоивъ ся пѣсля того, якъ Маринця, отсе мѣсяць тому назадъ, выйшла замужъ за Андруса. Андрусъ купивъ вѣзъ и пару добрыхъ коней, и возивъ

дубові брусы для залізної дороги, що будувала ся якъ разъ тоді міжъ Хировомъ и Добромилемъ, и при томъ зароблявъ дуже гарні гроші. Правда, за послѣдні два мѣсяці Гава замовлявъ уже менше чѣпцівъ, але замѣсць того для якихось мазурськихъ селъ показали ся потрібні тонкі сѣтки, плетені такъ само якъ чѣпці и уживані тамъ замѣсць слюбныхъ вельонівъ; сѣтки ті давали ще лѣпшій заробокъ, нѣжъ чѣпці.

Бувъ гарний осѣнній день, коли Гава зновъ навѣстивъ хату Старомѣського. Навѣтъ та стара хата підъ рукою молодого и господарного Андруса немовъ помолодшала и стала похожа на порядну, господарську оселю. Але Гава не глядѣвъ на ті обстановы. Въ очахъ его миготѣли якійсь огники, якъ у очахъ того кота, що готувить ся скочити на намѣчену вже добычу.

— Добрий день вамъ, пане Старомѣській! — сказавъ Гава входячи въ хату.

— А, якъ ся маєшь, Гаво?

— Зле ся маю, — вѣдповѣвъ жидокъ сѣдаючи на лавѣ. — Кепські торги. —

— Е, що тамъ, дасть Богъ, то й лѣпшій будуть.

— Може колись и будуть лѣпшій, але теперъ кепсько зъ нами. Знаєте, вже три недѣлѣ чекаю. Вѣдъ трехъ недѣлѣ анѣ одного чѣпця не продавъ.

— Не може бути! — скрикнувъ Старомѣській на півъ жартобливо, не дуже то вѣрячи Гавинимъ словамъ.

— Ба, не може бути, коли такъ є! Всѣ мають досыть чѣпцівъ на теперъ, ны, и що имъ зробимо.

— Треба шукати де далѣ, де насъ ще не знають.

— Шукавъ я, шукавъ, нѣчого не помагає. А я думаю, що на якійсь часъ треба перестати робити.

— Перестати робити! — скрикнувъ и собѣжъ теперъ переляканий Старомѣській. — Теперъ перестати

робити, коли саме найлѣпша пора до роботи? Цѣлѣ лѣто, коли можна було въ поли заробити, и собѣ треба було хочъ десь щось рушити, то мы сидѣли за кроснами, а теперъ, коли сама пора така, щобы сидѣти дома, то мы маємо перестати робити? Нѣ, Гаво, жартуєшь!

— Ны, але щожъ я вамъ пораду? — майже крѣзь слѣзы скрикнувъ Гава, — коли у мене нѣхто чѣпцѣвъ не купує. Маю ихъ на складѣ три копѣ, и що зъ ними робити? А кѣлько я въ нихъ грошей вбухавъ, самѣ порахуйте!

— Але бѣй ся Бога, Гаво, щожъ мы будемо робити?

— Ны, Богъ ласкавъ, и вы не згинете, — всмѣхаючись потѣшавъ Гава. — Маєте нѣвроки такого доброго зятя, що тѣлько грошей заробляє при колѣѣ, то якось выжиете. А може за мѣсяць, за другій и на чѣпцѣ зновъ покупъ буде. Скоро тѣлько почнуть купувати, то будьте певнѣ, що я заразъ до васъ зголошу ся.

— Ну, але тѣ, що вже готовѣ, що зъ ними буде?

— А богато ихъ маєте?

— Сорокъ штукъ.

— Га, що вже маю робити, мушу ихъ забрати. Нехай страчу, а слова додержу.

Гава взявъ чѣпцѣ и заплативъ грошѣ. Старомѣськѣй стоявъ коло стола, позираючи на позасновуванѣ кросна и на засумованѣ лица дочокъ, и чухавъ ся въ потылицу.

— Нѣ, Гаво, — сказавъ вѣнъ на послѣдокъ рѣшучо, — то не може бути, щобы мы теперъ перестали робити.

— Ны, то робѣть, — вѣдповѣвъ Гава, здвигаючи плечима.

— Слухай, Гаво! Я думаю, чи такъ не буде добре.

У насъ є ту ще пару крейцарѣвъ наскладанихъ, накупимо матеріалу и будемо робити, а скоро купецъ кине ся, то ты будешь мати товаръ готовый.

Гавѣ тѣлько того й треба було.

— Щожь, коли хочете, то нехай и такъ буде. Та тѣлько я вамъ напередъ повѣдаю, що не знаю, кѣлько часу треба буде чекати на купця.

— Що робити! Кѣлько треба буде чекати, то й почекаємо, а тимчасомъ будемо робити. Аджежь на заробѣтокъ теперь нѣкуды не подемо, а дома дармо сидѣти — грѣхъ. А такъ роблячи, бодай надѣю будемо мати, що не дармо робимо.

Гава пошовъ вѣдъ Старомѣськихъ вѣ дуже веселѣмъ настрою. Справа сама собою якось стала на таку дорогу, що легко було догадати ся єи неохибного кѣнца.

IX.

Пройшло два мѣсяцѣ. Здавалось, що Гава зовсѣмъ забувъ о своихъ давнихъ знаємыхъ, не навѣдувавъ ся, анѣ однимъ словомъ не дававъ имъ о собѣ знати.

Ажь ось разъ вѣ понедѣлокъ, у препогану слоту и студѣнь, спѣткавъ вѣнъ Старомѣського на дрогобицькѣмъ ринку. Старый, увесь оббризьканий болотомъ, обшарпаний и пѣднепалый, згорбивъ ся и постарѣвъ ся о якихъ десять лѣтъ. Вѣ закоценѣлѣй вѣдъ студени руцѣ державъ вѣнъ свою палицю зъ дзвѣнкомъ, а на нѣй звязку чѣщѣвъ. Нѣхто не звертавъ на него уваги, нѣхто не пѣдходивъ и не пытавъ навѣтъ, яка цѣна єго товару.

— Якъ ся маєте, пане Старомѣський, — обѣзлавъ ся Гава, наближаючись до старого.

— А, якъ ся маєшь, Гава! — проговоривъ Старомѣський якимсь надломанымъ голосомъ.

— Ны, що тамъ у васъ чувати?

— Бѣда, Гава! Доведе ся намъ усѣмъ на нии вмирати.

— Якъ то вмирати? За що вмирати? По що на нии вмирати?

— Зъ нужды, зъ голоду! Зима йде, а у насъ заробѣтку нема, хочъ забий ся!

— А то чому? Адже при колѣѣ теперь заробѣтки найлѣпшій, платять добре.

— Що зъ того, коли зятеви оденъ кѣнь вѣдѣйшовъ! А однимъ конемъ и зъ дому выбирати ся нѣщо.

— Оденъ кѣнь вѣдѣйшовъ! О, то зле! Треба купити другого.

— Ба, купити, але за що купити? Що було грошей, то мы выдали на нитки, наплели тыхъ проклятыхъ чѣпцѣвъ — лежать того цѣлї купы, а нѣхто купувати не хоче.

— А вы трѣбували самї продавати? — спытавъ Гава, ледво скрываючи своє злорадство.

— Щожь мавъ чоловікъ робити? — вѣдповѣвъ Старомѣський, немовъ бы звиняючись. — Носивъ я ихъ и до Самбора, и до Перемышля, и до Дрогобича — нѣде нѣхто и не дивить ся. И що теперь робитоньки, що початоньки, вже й самъ не знаю.

— И я не знаю, — вѣдповѣвъ Гава, — и мои чѣпцѣ лежать.

— Видно, що насъ Богъ зовсѣмъ опутивъ! — простогнавъ Старомѣський, ударившись объ полы рукою.

— Ны, не кажѣть такъ, пане Старомѣський, — навчаючимъ голосомъ сказавъ Гава, — не годить ся таке говорити. Знаєте що, ходѣмо разомъ до шинку,

выпемо по скляночцѣ пива; огрѣмо ся троха, бо ту холодно зъ бѣса, и поговоримо, може найде ся для васъ яка рада.

Старомѣській радо пѣшовъ слѣдомъ за Гавою. Передъ нимъ замиготѣвъ промѣнь надѣвъ.

— Знаєте що, пане Старомѣській, — промовивъ Гава, коли вони троха обѣгрѣли ся и выпили по склянцѣ пива, — а богато вы маєте тыхъ чѣпцѣвъ готовыхъ?

— Цѣлыхъ пять кѣпъ. Чѣпцѣ якъ золото, а що менѣ зъ нихъ?

— Нѣхто не купуе?

— Самъ бачишь, що нѣхто.

— Я вамъ се давно казавъ. Ны, але що то теперъ говорити, теперъ треба яку пораду давати. А богато вамъ треба на коня?

— Та кобы хочъ якого харлака. Теперъ на пашу тѣсно въ нашихъ сторонахъ, за тридцять ринськихъ можна коня купити.

— Тридцять ринськихъ, то сума, пане Старомѣській. Ны, але знаєте що, я вамъ дамъ тридцять ринськихъ — за вашѣ чѣпцѣ.

— Якъ то за мои чѣпцѣ?

— Ны, такъ, за всѣ пять кѣпъ

— Бѣй ся Бога, Гава! — скрикнувъ Старомѣській. — Адже я за самый матеріалъ двадцять пять сръбла зъ докладомъ заплативъ, а наша робота...

— Знаю се, знаю, але щожъ я вамъ пораджу? Я и такъ тѣлько зъ доброго серця хочу вамъ помогти. У мене ще тамтѣ чѣпцѣ лежать, а сѣ я купую такъ, на видиму страту. Пять кѣпъ! Що я зъ такою купую пѣчну? А не хочете моєи помочи, то я вамъ зъ нею не набиваю ся.

Старомѣській ажъ затремтѣвъ. Промѣнь надѣвъ, що

блыснувъ було єму передъ хвилею, почавъ гаснути и тонути въ памороць.

— Нѣ, Гаво! — лебедѣвъ вѣнъ, обнимаючи своєю старечою рукою худый и жилавый локоть Гавы. — Я знаю, ты добрый хлопецъ, але бѣй же ся Господа Бога! Тридцять ринськихъ за пять кѣпъ чѣпцѣвъ — аджежъ се выходитъ по десять крейцарѣвъ за чѣпецъ, якъ разъ половина того, що варта товаръ.

— Знаю се, знаю, — уперто вѣдповѣвъ Гава, — та щожъ я можу на се поради, коли того товару теперь навѣтъ за пѣвъ цѣны не продамъ.

— Ну, але перечекаєшь троха, то ще й зъ зыскомъ продаси!

— Перечекаєшь! — скрикнувъ Гава, мовъ ужале-ный. — Що то значить: перечекаєшь? А по що менѣ чекати? Чекайте вы, коли вамъ такъ добре! Вы гадаєте, що я грошѣ роблю, що я господарь на ґрунтѣ, що я богачъ, то й можу чекати? Якъ нынѣ не маю грошей, то мушу здыхати зъ голоду, и нѣхто менѣ не поможе. Для мене чекати — смерть, ще гѣрше, нѣжъ для васъ.

— Ну, ну, Гаво, не гнѣвай ся, — успокоювавъ его Старомѣській, — я се такъ тѣлько сказавъ, не зъ злого сердца. Ну, нехай уже буде по твоєму, що маю робити! Аджежъ не можу власными очима глядѣти на грызоту дѣтей. Охъ, Гаво, якъ бы ты знавъ, яке тамъ у насъ пекло вѣдъ того часу, якъ кѣпъ вѣдѣйшовъ!.. Серце крає ся. Дѣти плачуть, а зять ходитъ якъ одурѣлый, мало що головою о стѣну не бѣ ся, нѣ розмовы, нѣ работы нѣякои въ хатѣ. Ще якъ бы мы кого поховали зъ помѣжъ себе, то бы такъ тяжко не було.

И двѣ грубѣ слезы повисли на сивыхъ рѣсницяхъ Старомѣського. Гава вѣдвернувъ ся, щобъ не бачити тыхъ слѣзъ.

— Ны, — сказавъ вѣнъ, перемовчавши пару хвиль, поки старый троха успокоивъ ся, — то якъ же буде зъ чѣпцями? Пристаєте на мою цѣну?

— Що вже маю робити, — зойкнувъ старый, — нехай и такъ буде. Тѣлько знаєшь, Гава, не забувай за насъ на далъ! Дай намъ заробѣтокъ, щобъ мы не сидѣли дармо, бо бою ся, що при грызотѣ всѣ подурѣємо.

— Е, Богъ зъ вами, пане Старомѣській, що вамъ тамъ до головы приходитъ! Най насъ устѣхъ панъ Богъ боронить вѣдъ того! А теперъ слухайте, що я вамъ скажу. Я ту покличу писаря, зробимо контрактъ при свѣдкахъ у нотарія, и я вамъ заразъ дамъ грошѣ.

— А то по що ще писати и нотареву платити? хиба на слово менѣ не вѣришь?

— Ны, що тамъ, вѣришь, не вѣришь, усе то лѣпше бути певнымъ свого. А коштъ увесь я самъ понесу, то моя рѣчь.

— Га, коли вже такъ хочешъ, то нехай и такъ буде.

Гава живо найшовъ „покутного писаря,“ що сидѣвъ туй таки въ шинку и туй таки за склянкою пива написавъ имъ жаданый контрактъ. Гава казавъ дати ще двѣ склянки пива для себе и для Старомѣського, и поки писарь шкрябавъ по паперѣ, вѣнъ завѣвъ зъ нимъ розмову ще про одно „дѣльце“.

— А що до дальшого заробѣтку, то справдѣ не знаю вже, якъ маю брати ся до тои рѣчи, — говоривъ Гава. — Хиба знаєте що зробимо? Плетѣть вы зъ мого матеріялу.

— Щожь, для насъ то все одно.

— Я вамъ за роботу дамъ вѣдъ штуки по вѣсѣмъ крейцарѣвъ.

— Вѣсѣмъ крейцарѣвъ, Гава? То за мало.

— А менѣ бачить ся, що не за мало. Слушайте дальше: що тыждня зробіте менѣ тридцять штукъ — се вже мусить бути, чи буде торгъ на чѣпцѣ, чи нѣ. Въ такѣмъ разѣ заробите що тыждня чисті 2 ринські, ще й 40 крейцарѣвъ. Мало то, мало, але самі при- знайте, що все таки лѣпше, нѣжъ нѣчого. И не потре- буєте всѣ робити. Одна дочка може де що шити, друга праясти, чи якъ тамъ. А скоро тѣлько покупъ лѣпшій буде, ны, то вже, розумѣе ся, и роботы буде бѣльше, и зарѣбку бѣльше. Ны, щожъ, пристаєте?

Старомѣський повѣсивъ свою сиву голову. Чувъ вѣнъ, яке ярмо накладе ему Гава на шию, але не ба- чивъ змоги обминути его, и не довго думавши, згодивъ ся на те, що выложивъ ему Гава.

— Ны, то й на те зробимо контрактъ нотаріальный.

— Контрактъ? А то якимъ способомъ?

— Ны, такъ по просту, напишемо, що теперь весь рѣкъ вѣдъ пынѣшного дня я маю вамъ що тыждня давати матеріаль що найменше на тридцять чѣпцѣвъ, а якъ треба буде то й на бѣльше, и за каждый готовый чепецъ маю вамъ платити по вѣсѣмъ крейцарѣвъ. А по роцѣ схочете мати далѣ зо мною дѣло, то добре, а нѣ, то нѣ. Думаю, що на те можете спокѣйно пѣдписати ся.

И Старомѣський справдѣ пѣдписавъ ся. Гава лишь стиха усмѣхавъ ся, радуячись зъ такого мудрого ге- шепту. Вѣнъ жежъ брехавъ передъ старымъ; чѣпцѣ его йшли теперь лѣпше нѣжъ коли небудь упередъ, особливо въ гѣрськихъ округахъ, и плата, яку ему удалось наки- нути на Старомѣського, забезпечувала ему два разы бѣльшій зыскъ, нѣжъ доси. Живо збѣгавъ вѣнъ за ста- рымъ Фавлемъ и попросивъ его, щобъ яко онѣкунъ за него малолѣтного пѣдписавъ у нотарія контрактъ зъ Старомѣськимъ.

Старый Фавель ажъ по колѣнахъ себе ляснувъ и зацмокавъ, коли Гава розповѣвъ ему про свѣй гешефтъ зъ чѣщями, про котрый вѣнъ доси и нѣчогѣсенько не чувавъ вѣдъ своего ученика — такъ осторожно и крадкомо вѣвъ свое дѣло Гава. Коли оба контракты були підписаніи и засвѣдченіи нотаремъ, то Фавель, выходячи зъ канцеляріѣ, зъ якимось подивомъ и зъ пошаною позиравъ на довгобразу, сухоряву и вертку постать своего вихованця.

— Ны, нѣвроки ему! — воркотѣвъ вѣнъ, — изъ него певно щось велике буде! За моихъ часѣвъ такихъ хлопцѣвъ не бувало. И подумаешъ, що ему ще вѣсѣмнадцять лѣтъ не минуло! Що то вѣнъ покаже, якъ ему двадцать мине!

А Гава, сховавши за пазуху своего халата дорогоцѣнный документы, що вѣддавали въ его руки на весь рѣкъ цѣлу мѣщанську родину, згадавъ заповѣтъ своего батька и набожно прошептавъ:

— Хвала Богу, и се добре на початокъ!

(По причинѣ, що календаръ на р. 1889. є книжочкою за три
мѣсяцѣ, ч. 8, 9, 10, має отся послѣдна книжочка ч. 11).

93. Оповіданє про рослины, О Степовика, Часть I. и II.	30	кр.
95. Маркіянъ Шашкевичъ. Про его жите и письма Ом. Ог.	18	"
96. Ил. Гарасимовичъ. Зъ науки господарства	10	"
97. Денисъ. Святый спокою, гараздъ тобою.	5	"
98. Географія Руси, зъ мапою I ом. Заклинського	45	"
99. Дещо о садівництві О. К.	12	"
101. Порадникъ для крамниць Вас. Нагёрного	12	"
102. Сагайдачный К. К.	7	"
103. О гною. Ант Барта.	10	"
104. Якъ робити грошѣ. Ч. I. Кирило Кахникевичъ	10	"
105. Якъ робити грошѣ, Часть II. и III. Кирило Кахникевичъ	12	"
106. Богатства землѣ. Ч. I. К. К.	5	"
107. Наша свобода. Др. Кость Левицкіѣ	7	"
108. Якъ управляти рѣлю, свѣти и збирати Ант. Барта	20	"
109. Календарь на рѣкъ 1889.	50	"
110. Гава. Написавъ И. Франко.	10	"

I. Книжки шкѣдьні.

1. Руска читанка для шкѣлъ серед Партицкого ч. II.	50	"
2, 3, 4, 5, Арифметика Ч. I. 80 кр., II. 40 кр., III.	55	"
6. Геометрія для I. и II. класъ гімназ.	70	"
7. Граматика нѣмецка, пѣсля Дра Яноты	1 зр.	—
8. Читанка нѣмецка Дра Яноты для III. и IV. кл.	1 "	50
9. Землеписъ (географія), Беллінгера.	— "	45
10. Історія Пітца, Ч. I. Свѣтъ старинный	— "	60
11. Ботаніка, Гікля-Верхратского	1 "	20
12. Мінералогія проф. Полянського	— "	50
13. Фізика для низшої гімназ. проф. Полянського	1 "	40
14. Руска читанка для II. гім. Ю. Романчука	— "	80

III. Формулярѣ.

1. Дневникъ касовый, одна лібра	40	кр
2. Книга довжниківъ, одна лібра	40	"
3. Книжочка для позичаючого, 100 екс.	65	"
4. Записъ або Скриптъ, 100 екс.	1 зр	—
5. Пзовъ въ справахъ дробныхъ, одна лібра	25	"
6. Статутъ читальнѣ вразѣ зъ поданемъ до Намѣстництва (5 примѣрниковъ статута и 1 прим. подання)	20	"
7. Формулярѣ для касъ позичков. на ладъ „Заком. Правды“:		
а) Книга касова, б) книга довжниківъ, в) контрактъ купна 1 ліб.	40	"
г) Книга маєтку желѣзного, одна лібра	40	"
д) Книга маєтку пѣдручного, е) протоколъ 1 лібра по	45	"
ф) Скриптъ 100 екс.	55	"
8. Повномочіє одна лібра	40	"

IV. Інші книжки.

1. Народный молитвенникъ для дѣтей III. выд.		
а) въ звичайній оправѣ	20	"
б) въ лучшій оправѣ (хребетъ полотняный)	25	"
в) цѣла оправа полотняна, берега золочені	35	"
2. Непропаща сила, дра И. Пулюя	40	"
3. Письмо зъ Просвѣты рочникъ III.	40	"
V. Книжки, котрі „Просвѣта“ закупила або даромъ дістала:		
1. Нѣмецко-рускій словарь Ом. Партыцкого	150	кр.
2. Маруся, повѣсть Квѣтки-Основяненка.	10	"

34.214

Ф I
П-123

3. Вѣстери на хуторі, повісти Го	
4. Исторія Руси, Ив. Маркевича	
5. Сербські думи і пісні, перекла	
6. Де-що про світ Божий	
7. Розмова про земні сили	
8. Розмова про небо и землю	
9. История руской литературы О	
10. Мѣзерѡвка. Написавъ Б. П.	
11. Словарь руско-нѣмецкій Желех	
12. История Н. Костомарова ч. I.	
13. Наші просвітні починки. Д. Т.	
14. О Франциску Скоринѣ Н. Вахн	
15. Твори Навроцкого ч. 1.	
16. Вистава археол. львівська, 50 фот	
17. Кобзарь, збѣрникуъ квартетѡвъ	
18. Палмудъ, наука о жидѡвскѡй вѣ	
19. Нѣяньство, нещасте народа. А. Сте	
20. Дечай, поема Данила Млаки	10 "
21. Сраматычнй твори Григ рія Бораковского	30 "
22. пѣваникуъ В. Магю ка ч. I.	135 "
23. Поезиі В. Масляка ч. 1.	— "
24. Марко Вовчокъ I и II. по 25. III. — 15 кр	165 "
25. Шедрѡвки и коляды	12 "
26. Литературна часть календаря зъ рску 1886	10 "
27. Прѣскурка Юр Федьковича	10 "
28. Войскова такса	15 "
29. Про вывлащенє полѣ же ѣзницѣ	15 "
30. Про выборы до сейму	18 "
31. Про выборы до рады державной	10 "
32. О пожичкахъ	13 "
33. Новый податокъ грунтовыи	15 "
34. О опѣкунахъ та гураторахъ	6 "
35. Литературна часть календаря зъ р. 1887.	10 "
36. Ватра — стрыйскій альманахъ	1— "
37. „Боянъ“ Виктора Матюка	150 "
38. Портретъ Тараса Шевченка	50 "
39. Карта Галичины, Буковины и угорек и Руси	10 "
40. Стенъ, херсонскій альманахъ	15 "
41. Альбумъ заслуженыхъ Русинѡвъ	60 "
42. Жовнірскі пісні Федьковича	20 "
43. Устѣяновичъ, Ярополкъ драма	10 "
44. Дальшй вѡдбитки доальбума засл Русин по 1 и 2 кр веѣ	13 "
45. Етнографія Славянщины О. Стодольского	12 "
46. Гальшка Ом. Огоновского	15 "
47. Рускій спѣваникуъ, збѣрникуъ пѣсень 40 кр. справи.	50 "
48. Шляхта ходачкова. Гр. Григорієвича	15 "
49. Библиографія И. Левицкого, I—IV. кождый выпускъ	1— "
50. Скажѣмъ собѣ правду въ очи. Обачный	10 "
51. Вильгельмъ Тель Кмицикевича	35 "
52. Веселка. Молодченка	60 "
53. Законъ о загальномъ ополченю	45 "

и. 34. 214

Ф $\frac{\bar{\Gamma}}{P-123}$

